

Kenniswerkplaats Leefbare wijken: doel, werkwijze en activiteiten

1. Doel van de kenniswerkplaats

De Kenniswerkplaats Leefbare Wijken is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Rotterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam en diverse andere kennisinstututen met als tweeledige doelstelling:

- a) een bijdrage te leveren aan ontwikkeling van praktijkrelevante kennis op het gebied van leefbaarheid en stadswijken door praktijkgerichte onderzoeken te (laten) doen; en
- b) bij te dragen aan de uitwisseling en de toepassing van deze kennis in het beleid van de gemeente Rotterdam met als doel de leefbaarheid van Rotterdamse wijken te verbeteren.

Uitgangspunt hierbij is dat de ontwikkeling en het gebruik van kennis geen gescheiden werelden zijn. De werkplaats wil juist expliciet gebruik maken van in de praktijk bestaande kennis en ervaringen op het gebied van leefbaarheidsverbetering ('co-creatie' van kennis).

De beoogde resultaten van de kenniswerkplaats zijn:

- Praktijkrelevante kennis (in de vorm van artikelen op de website van de Kenniswerkplaats of in wetenschappelijke bladen, bijdragen aan boeken, proefschriften, enz.)
- Uitwisseling van kennis door het organiseren van bijeenkomsten, virtuele discussieplatforms, enz.
- Het tot stand brengen van coalities in Rotterdam tussen onderzoekers, beleidsmakers en professionals op het gebied van leefbaarheidsvraagstukken
- Op basis van geleverde kennis te komen tot een betere en beter onderbouwde (in termen van te verwachten effectiviteit) aanpak van leefbaarheidsvraagstukken in Rotterdamse wijken.

De Kenniswerkplaats Leefbare wijken wordt mogelijk gemaakt door een jaarlijkse financiële bijdrage van zowel de Gemeente Rotterdam als de Erasmus Universiteit Rotterdam.

2. Wat is leefbaarheid?

Het centrale doel van de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken is om de leefbaarheid van Rotterdamse wijken te bevorderen. De term 'leefbaarheid' kwam op in de jaren '90 en slaat volgens Van Dale's woordenboek in algemene zin op "geschiktheid om erin en ermee te leven". Het begrip 'leefbaarheid' wordt ook wel gebruikt in de zin van 'attractief' (De Klerk 1995) en de 'waardering van de woonomgeving door de bewoners' (Marsman en Leidelmeijer 2001). Dit zijn op zich vrij neutrale termen. Onder invloed van nieuwe politieke partijen die de leefbaarheid in het vaandel voerden is de term 'leefbaarheid' echter gepolitiseerd geraakt. Zoals het Ministerie van VROM (2004: 7) aangaf: leefbaarheid is "...een verzamelbegrip geworden voor alles wat er mis

kan zijn met de leefomgeving van mensen, in het bijzonder in grote steden. Leefbaarheid weerspiegelt dus een totaaloordeel over de leefomgeving met vaak een negatieve bijklank”.

De term ‘leefbaarheid’ werd zo een containerbegrip dat voor vele interpretaties vatbaar is. Echter, volgens De Hart (2002: 25) bevatten de diverse omschrijvingen van leefbaarheid wel gemeenschappelijke elementen. Duidelijk is dat leefbaarheid over het algemeen betrekking heeft op de woonsituatie c.q. woonomgeving van mensen en daarmee een bij uitstek buurtgebonden verschijnsel is. Verder is duidelijk dat leefbaarheid verschillende dimensies heeft, waarbij vaak een onderscheid wordt gemaakt tussen de fysieke kwaliteit, sociale kenmerken en veiligheid van de woonomgeving (De Hart 2002; VROM 2004; Planbureau voor de Leefomgeving 2010). Bij fysieke kwaliteit gaat het primair om verloedering van de woonomgeving (zwerfvuil of hondenpoep op straat, kapotte straatverlichting, graffiti, leegstaande en vervallen, enz.). Bij sociale kenmerken wordt gedacht aan de onderlinge betrokkenheid tussen bewoners zoals blijkt uit buurtcontacten en vormen van onderling hulp. Bij veiligheid gaat het om overlast en criminaliteit in de buurt, dat wil zeggen zaken waardoor bewoners hun buurt meer of minder attractief of leefbaar vinden. Verder wordt aangenomen dat deze drie dimensies van leefbaarheid onderling samenhangen en elkaar beïnvloeden. Vervuilde portieken, kapotte straatverlichting of (ervaren) onveiligheid op straat nodigen niet uit tot sociale contacten in de buurt. Klein fysiek verval in de buurt (de spreekwoordelijke ‘broken windows’) zou als het ware uitnodigen tot norm-overtredend en zelfs crimineel gedrag. Omgekeerd kan geringe onderlinge betrokkenheid van bewoners leiden tot een afnemende bereidheid om met elkaar rekening te houden en dus tot meer overlast of zelfs meer criminaliteit. Deze effecten zijn veelal cumulatief wat tot een concentratie van problemen en een neerwaartse spiraal van buurten kan leiden (De Hart 2002).

Een ander punt betreft het verschil tussen ‘objectieve’ en ‘subjectieve’ leefbaarheid en veiligheid van buurten. De feitelijke, of in ieder geval: de geregistreerde leefsituatie in wijken en hoe die door bewoners wordt ervaren. Duidelijk is dat leefbaarheid niet gereduceerd kan worden tot bepaalde feitelijke en meetbare buurtkenmerken (de zgn. “objectieve registratiegegevens”). Het gaat er immers om hoe mensen die in een wijk wonen, werken of er om andere redenen verblijven de leefomgeving waarderen, met andere woorden: hoe men de fysieke en sociale leefomgeving waarneemt en ervaart. Een complicerende factor hierbij is dat deze percepties van persoon tot persoon verschillen: Wat voor de één leefbaar of veilig is, is dat voor de ander niet. Mee algemeen: “Wat leefbaar is, is in sterke mate subjectief en mede afhankelijk van de normen en waarden van degene die het gebied beoordeelt” (VROM 2004: 14). Tegelijk is echter duidelijk dat deze subjectieve percepties effect hebben op het feitelijke gedrag van mensen. Leefbare wijken zijn attractieve stedelijke gebieden waar mensen graag wonen, werken of verblijven. Aangezien ze deze wijken aantrekkelijk vinden, komen mensen er graag en blijven ze er ook. Minder aantrekkelijke wijken worden gekenmerkt door snel vertrek van bewoners, bezoekers en bedrijven. Dit vertrek is vaak selectief van aard: wie dat (vooral financieel) kan, zal vertrekken. Wie blijft, zijn degenen die zich geen andere (betere) woonplaats kunnen permitteren. Leefbaarheidsproblemen hebben hierdoor vaak een zichzelf in stand houdend en versterkend karakter.

De kenniswerkplaats Leefbare Wijken beoogt praktijkrelevante kennis te produceren en in ‘de praktijk’ te verspreiden om deze cirkel van achteruitgang in sommige Rotterdamse wijken te doorbreken en om de leefbaarheid in andere wijken te bevorderen of in stand te houden.

3. Activiteiten

Onderzoek

Een belangrijke activiteit van de Kenniswerkplaats is het (laten) uitvoeren van praktijkrelevant onderzoek op het gebied van leefbaarheidsvraagstukken en de (beleidsmatige) aanpak daarvan in Rotterdamse wijken. Het kan hierbij zowel gaan om het in kaart brengen van ontwikkelingen op het gebied van leefbaarheid en veiligheid in Rotterdamse wijken als om evaluatie van relevante aanpakken ('wat werkt en wat niet?'). Verder kan het zowel gaan om grotere, veelal extern gefinancierde onderzoeksprojecten als om kleinere studies zoals een literatuurstudie ('klein maar fijn'-projecten, af te ronden in maximaal drie maanden). De kenniswerkplaats werkt vraaggericht. Uitgangspunt zijn kennisvragen van de gemeente over leefbaarheid en/of de aanpak daarvan.

Vervolgens kunnen we op diverse manieren proberen om de gestelde vragen te beantwoorden:

- door een gezamenlijk (onderzoekers en beleidsmensen) onderzoeksvoorstel te ontwikkelen en (extern) gefinancierd te krijgen;
- door de uitkomsten van eerder onderzoek te verzamelen in een literatuurstudie en naar de praktijk te communiceren;
- door studenten van de EUR en andere deelnemende kennisinstellingen uit te nodigen om mee te werken aan een onderzoek over leefbaarheid en stadswijken (meewerken aan lopende onderzoeksprojecten, mogelijkheden voor stages en/of afstudeerscripties)
- door bestaande kennis en ervaringen uit de praktijk (waaronder 'best practices') te verzamelen en in een dialoog van onderzoekers, beleidsmensen en praktijkmensen te bespreken.

Ontwikkelen van een onderzoeksagenda

Door de confrontatie van kennis en praktijk binnen de kenniswerkplaats wordt duidelijk welke praktijkrelevante kennis beschikbaar is en welke kennis nog ontbreekt. In geval van lacunes in de kennis over leefbaarheidsvraagstukken en relevante aanpakken ontwikkelen betrokkenen van de gemeente en de EUR gezamenlijk voorstellen voor nieuw onderzoek en proberen daarvoor externe financiering te verkrijgen.

Kennisuitwisseling

Cruciaal is dat kennis over leefbaarheidsvraagstukken en relevante effectieve aanpakken in de praktijk worden gebruikt. De kenniswerkplaats organiseert daarom uiteenlopende activiteiten om dit te bevorderen zoals lezingen en expertmeetings rond specifieke thema's.

Organisatie

De organisatie van de kenniswerkplaats bestaat uit drie ringen:

- 1) een *regiegroep* bestaande uit vertegenwoordigers van de Gemeente Rotterdam en de Erasmus Universiteit (FSW)
- 2) een *programmagroep* bestaande uit maximaal twintig personen waarvan de helft vertegenwoordigers van de gemeente Rotterdam en de helft vertegenwoordigers van de EUR dan wel van andere kennisinstellingen (hogescholen).
- 3) een *wijdere kring van geïnteresseerden* die wordt uitgenodigd voor specifieke activiteiten en virtuele netwerken van de kenniskring.

De volgende personen en instellingen nemen deel aan de kenniswerkplaats:

De regiegroep

Hermann Jäger	Gemeente Rotterdam, Stadsbeheer
Godfried Engbersen	EUR/FSW (Sociologie)
Marieke Klein	Gemeente Rotterdam, Stadsbeheer
Maaïke Dirks	Gemeente Rotterdam, Stadsbeheer (communicatie)
Suzanne den Dulk	Gemeente Rotterdam, Bestuursdienst
Wilma Klaus	Gemeente Rotterdam, Maatschappelijke ontwikkeling
Hans van Mastrigt	Gemeente Rotterdam, Maatschappelijke ontwikkeling
Aat Brand	Gemeente Rotterdam, Onderzoek en Business Intelligence
Robert de Vette	Gemeente Rotterdam, Veiligheid
Erik Snel	EUR/FSW (Sociologie)
Marnix Eysink Smeets	In Holland, Lector Public Reassurance

De programmagroep

Pieter Bol	Gemeente R'dam, Dienst Stadsontwikkeling/Wonen
Nanda de Graaf	Gemeente R'dam, Maatschappelijke ontwikkeling
Marn van Rhee	Gemeente R'dam, Onderzoek en Business Intelligence
Ruth Hoppner	Bureau Frontlijn/Veldacademie
Maya von Harras	Gemeente R'dam, Stadsbeheer
Robert Dur	EUR/ESE
Rene van Swaaningen	EUR/ESL (criminologie)
Patrick Delaere	EUR/filosofie
Derk Loorbach	EUR/Drift
Frank van Steenbergen	EUR/Drift
Jasper Eshuis	EUR/FSW (Bestuurskunde)
Reinout Kleinhans	TU Delft/OTB
Erik Sterk	InHolland Rotterdam, Lectoraat Dynamiek van de stad
Yvonne Kleistra	InHolland Rotterdam, , Lectoraat Dynamiek van de stad
Victor Dreisen	Hogeschool Rotterdam, Lectoraat Gebiedsontwikkeling
Vincent Smit	Hogeschool Den Haag

De afgelopen jaren hebben in totaal rond 300 personen bijeenkomsten van de kenniswerkplaats bijgewoond c.q. er aan meegedaan.

4. Financiën

De activiteiten van de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken worden mogelijk gemaakt door een jaarlijkse financiële bijdrage van zowel de Gemeente Rotterdam als van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Deze gelden worden deels besteed aan de coördinatie en het secretariaat van de kenniswerkplaats en deels aan door de kenniswerkplaats georganiseerde bijeenkomsten en aan (bijdragen aan) kleine onderzoeksopdrachten.

5. Communicatie

Om de communicatie met de KWP te vergemakkelijken, gebruiken we diverse digitale middelen:

- een eigen mailadres: kwpleefbarewijkensb@rotterdam.nl

- een website (www.kenniswerkplaats-leefbaar.nl) met informatie over activiteiten van de KWP en verslagen en video's van eerdere activiteiten
- een discussiegroep op LinkedIn gevormd. Zie: LinkedIn KWP Leefbare Wijken